

K. NOREL

Een gouden zon zonk in een zilveren zee

TOEN BEGON DE TIENDAAGSE TOCHT MET DE „JOHAN MAURITS VAN NASSAU"

De journalist K. Norel en de tekenaar W. G. van de Hulst Jr. kregen toestemming om met onze marine het zeegat uit te gaan. Zij beschreven en tekenden hun ervaringen voor ons blad.

1 October. „Johan Maurits" zeggen we op het Helderse stationsplein tegen de taxichauffeur, zoals je in Amsterdam „Leidseplein" zegt, of „Dam" of „Kras". Meer is niet nodig. Een Nieuwedieper kent alle schepen der marine op z'n duimpje en hij weet precies hun ligplaats. We draaien en zwenken wat door een duistere stad en stoppen aan een donkere haven. Maar op een schip brandt licht. „Dat is 'm," vertelt ons de chauffeur en de tekenaar én journalist sjouwen met plunjezak en koffers de loopplank over en stamelen tegen de wacht hun naam. „U wordt verwacht," zegt deze, en van dit ogenblik af worden we gewiegd in de armen der marine.

2 October. Een sleepboot vóór en een sleepboot achter, zo gaat het fregat de haven uit, alsof papa geleid moet worden door zijn beide hummels. Bij het Wierhoofd echter worden de sleepboten bedankt. Dan kan de „Johan Maurits" alleen wel lopen. Hij loopt niet ver. Alsof het schip van Nieuwediep niet scheiden kan zo draait het om en laat het anker vallen op de ree. Daar liggen we een halve dag, maar niet voor spek en bonen. Een sloep brengt om het uur een stel matrozen, alsmede een koe en een varken, de beide laatste aan bouten. Het vleesrantsoen is op de vloot een beetje ruimer dan in de burgermaatschappij. Om zes uur zijn de bemanning zowel als de victualie compleet en dan is het: anker op! De schone zomer wil geen einde nemen. Een gouden zon zinkt in een zilveren zee. Aan boord is bij zonsondergang alles stil. Niet echter om naar de zon, doch om naar de vlag te zien. Front voor de vlag, wanneer die wordt gestreken bij zonsondergang. De marine houdt oude tradities in ere. Het is goed! In 't Westen stijgen de vlammen uit de horizon. De rosse gloed loopt uit in rood en rose. Het late licht hecht tinten aan het schuim, dat het fregat opwerpt. Hoog is de boeggolf, want de „Johan Maurits" laat zien hoe hard hij lopen kan, zijn vaart is omtrent 18 knopen. Een hollend schip doet dat als een hollend paard, het hobbelt. Aan tafel zeggen de officieren, dat het lekker gaat. De journalist vindt het niet lekker. Een zoute haring, waar hij anders gek op is, smaakt niet; het brood wil niet naar binnen. Op een verhaal van

3 October. Maar 's morgens ontwaken we kiplekker. Ons zeepaard holt niet meer. Hij loopt een kalm draffe van twaalf mijl in het uur. „Only a step" vertelden dertig jaar geleden al de propagandaplatten van de Hoek van Holland-Harwichlijn van de reis van Nederland naar Engeland. Van Nieuwediep uit is het een lange stap. Maar in de loop van de morgen roept toch de uitkijk „Land vooruit". We lopen Engeland aan en deze keer zit dat — o wonder — niet in de mist. Flamborongh-head duikt donker uit de horizon. De zon schijnt op de bruine klei der hoge kust. Daarachter golven de heuvels van Yorkshire. We varen langs de kust, die langzaam wegwijkt naar het Westen. Whitby passeren we. We zien de afgebrokkelde muren van een kathedraalruïne en een hoog gebouw met torens aan vier hoeken, dat aan het Muiderslot doet denken. „Een deksels aardig plaatsje," zegt de commandant, die er met zijn kijker en zijn zeemansogen meer van ziet dan wij. En hij mompelt nog wat, dat wij „na deze zullen verstaan." De uitkijk moet naar loggers zoeken, want wij zijn uitgevaren ter inspectie van de visserij. Hij ziet verscheiden keren groepen vissersschepen, doch het zijn telkens Engelse trawlers. Van de Nederlandse vissersvloot, die voor veertien dagen in deze wateren kruiste — toen de „Johan Maurits" ook met de geel-blauw geblokte vlag der visserijinspectie voer - - is niets meer te zien. En de oproep van onze radiotelegrafist: Hallo Nederlandse vissers, hier is de politiekruiser „Johan Maurits", waar zijt gij?" blijft onbeantwoord. Wanneer onze loggers een „visnamig" plekje hebben gevonden, verraden ze dat aan niemand, zelfs aan hun vrienden der marine niet!

4 October. De „Johan Maurits" zoekt niet meer naar de vloot, die geen antwoord geeft op onze oproep. Het is Zaterdag en morgen Zondag. Er is een telegrammetje naar de marinestaf gegaan en daarop is antwoord terugontvangen: Akkoord! En nu zegt de commandant verstaanbaar wat hij gisteren voor zich heen heeft gemompeld: We gaan naar Whitby! Tegen de middag zijn de ruïnes van Brederode en het Muiderslot opnieuw in het zicht.

De Engelse seinpost knipoogt, dat we best ten anker mogen gaan als we dat willen; een officier gaat in een sloep naar de wal om te vragen, of Whitby Nederlandse gasten wil ontvangen en het antwoord is „Heartily welcome”, niet alleen de Jantjes, maar ook „the author and the painter”, ofschoon zij geen paspoort bij zich hebben .... „Passagiers, geeft acht!” commandeert een korporaal en hij presenteert de ploeg aan de officier van de wacht. Er mankeert niets aan onze jongens, als zij in het buitenland de wal opgaan. Glimmend gepoetste schoenen, de broek in de vouw, de braniekraag glanzend gesteven. De auteur en de schilder varen mee in de sloep, die naar de haven gaat. Er zijn twee Whitby's: de vissershaven en de badplaats. De badplaats lijkt op Noordwijk. Een lange boulevard, met veel pensions en veel hotels. Het Muiderslot heeft ons gefopt: het is een badhotel. Het oude Whitby is het schilderachtigst: Enkhuizen en Vaals verenigd. Doch even typisch Hollands als Enkhuizen is Whitby typisch Engels. De nauwe straatjes, de huizen in grijze zand- en ruwe baksteen, met de vooruitspringende bovengevels zijn plaatjes uit een boek van Dickens. De straten in het stadje lopen steil omhoog; de omgeving is een golvend heuvelland met malse weiden en donkere bossen; de grond is kruin en vet, gelijk de loss van Limburg.

5 October. Whitby is een stad van vele mooie kerken. De oude middeleeuwse kathedraal, die je uit zee kon zien, moge een ruïne zijn, er zijn verscheiden bedehuizen in gebruik. Kloeke gebouwen zijn het met forse torens in Engelsen Renaissance stijl. We tellen er zo zes dicht bij elkaar in deze kleine stad. Niet lang geleden moet Whitby nog goed kerks zijn geweest. Wij zijn op deze Zondagmorgen naar de Presbyterian Church gegaan! In het kerkportaal en vóór de preekstoel waren vruchten uitgestald: appels en peren, tomaten en meloenen. Aan den kansel hingen trossen druiven. Zó viert men in Engeland Harvesting festival, onzen dankdag voor den oogst. Hoe bedroevend was op dit feest echter het kerkbezoek. Wat vrouwen en kinderen waren in de kerk; de mannen waren te tellen op tien vingers. De Presbyterian Church heeft de greep op het Engelse volk al evenzeer verloren als de Episcopale Kerk. En de commandant van de „Johan Maurits”, die in de Roomse Kerk de mis had bijgewoond, vertelde, dat ook daar bijna geen mannen waren. Alleen naar de Methodisten kerk zagen wij een druk geloop en dat niet alleen van vrouwen en kinderen. Des middags zaten we met vele Engelsen op den strandboulevard ons te koesteren in de zon. Aan het strand werd nog gezwommen. Op 5 October, honderd mijlen noordelijker dan Nederland! We zaten later op een bank, die uitzicht op de vissershaven bood. Ze lag vol Schotse boten, die,

van Whitby uit, haring visten. Het waren stevige, propere en sierlijke scheepjes met mooie kleuren van hard blauw, helder groen of blank eikenhout. Aan de overkant lag het oude Whitby: glanzend rood in het warme licht van de oktoberzon. Daarboven op het hoge plateau de geschonden Abbey. Tot sluiting van het schilderij een machtig kruis, 't Was schoon. Om vijf uur ging de laatste sloep naar boord. Wij stonden bij de kaai. Van links en rechts kwamen de matrozen aangewandeld, maar onze Jantjes waren niet alleen. Hun armoede — niet één had Engels geld — was geen bezwaar geweest om een vriendinnetje te vinden. Het afscheid op de kade was zeer innig. Te zes uur ging het anker op. Koers Oost. Bestemming Doggersbank.

6 October. „Goeie morgen, schipper, goeie morgen, allemaal! Hoe is de vangst geweest en hoe maken jullie het?” Van die groet, die uit onzen luidspreker galmde, werden wij vanmorgen wakker en toen we uit onze kooi door de patrijspoort keken, voerde de logger Katwijk 86 met ons op. Het was onze eerste ontmoeting met een Hollands vissersvaartuig en van toen af had de uitkijk er telkens een paar in de gaten. Zo nu en dan werd er één uitgepikt om onderzocht te worden. De „Johan Maurits” is echter niet uitsluitend „smeris ter zee”. Hij biedt ook hulp, als deze wordt gevraagd. Er kwam een schip in 't zicht met twee vlaggen op en weldra zagen we meer van deze seinen, waarmee om assistentie wordt gevraagd. Onze dokter, die vier dagen lang met z'n ziel onder z'n arm gelopen had, omdat niet één van de bemanning ziek werd, kon aan het werk. Een marinedokter berekent niets aan zijn patiënten, maar een visser biedt, als hij geholpen wordt, altijd een „braadje” aan, en zelfs de vissers, die wij controleerden, gaven een mand haring mee. Terwijl we dit schrijven snuiven we een baklucht op. Ons hele schip ruikt naar gebakken haring! Het wordt goed vanavond aan den bak!

7 October. Honderdtwintig koppen zijn er op de „Maurits”. Het lijkt rijkelijk veel op een schip van middelbare grootte, vooral op een reis als deze, nu er met dieptebommen noch geschut geoefend wordt en alleen de Oerlikons een keer lichtspoomunitie de lucht in jagen. Van luieren is echter geen sprake. Elk heeft zijn werk. Het ijzeren dek — geen houten meer helaas — wordt geteerd van voor tot achter; waar de grijze verf een schram heeft opgelopen, wordt dit bijgewerkt. De timmerman en de bankwerkers hebben het druk in hun werkplaatsen; er wordt gesplitst en geknoopt; de zeilmaker — waarvan men zou denken dat hij met de zeiltijd heengegaan was — heeft het druk met dek- en sloepzeilen, en natuurlijk is er met zoveel grage eters altijd drukte in de omgeving der kombuis. Dit is de min of meer huishoudelijke dienst. De navigatie

eist mannen in het stuurhuis, op de brug en in het kraaiennest. Er staat steeds twee man op de stookplaat en er is een wacht in de machinekamer. Ook eist de radiohut een paar man op om weer- en andere berichten op te vangen en uit te zenden naar den Marinestaf en naar De Bilt, want wij doen tevens dienst als weerstation op de Noordzee. En dat gaat dag en nacht door. Om acht uur 's avonds stoot je in het volksverblijf je hoofd al tegen de hangmatten van de matrozen, die de hondenwacht hebben en tegen tien slapen ook de jongens van de dagwacht, die 4 uur 's morgens aanvangt, door al het lawaai van een jazzband heen. Maar tien uur is het taptoe. Dan hult zich het schip in stilte en worden de glazen op de scheepsbel met een mes zeer licht geslagen.

8 October. Het is ander weer. In kooi was vanmorgen het rollen van het schip al best te merken en van de brug af zie je een andere zee dan tot dusver. Ze was steeds olieglad. Nu hebben grijze golven witte kuiven op. Een hooggerugde, witgewolde kudde huppelt om ons heen. De loggers rijden vrolijk op de golven. Ons schip is wat te lang voor de golfslag der Noordzee en hobbelt als een dronken kalf. De zon worstelt tevergeefs om door het wolkenfloers te komen. Langzaam trekt de hemel dicht en wordt de wereld kleiner. De loggers en trawlers kruipen weg in grijze nevels. De mistfluit loeit en onze vaart is zeer gering. Dat is nodig om niet in een vleet te lopen, die enkel kenbaar is aan jontjes en aan blazen, snel vervagend in de mist. Het wordt op de brug een saaie dag van vruchteloos turen in de dikke nevels onder het schorre snerpen van de fluit. Wij dwalen door het benedenschip. Daar is het „Kok schep op!“ geweest. De zeuntjes zeulen de balies naar het volksverblijf. Het bootsmansfluitje pijpt voor stilte en daarna vallen de matrozen aan. De scheepskost op de vloot heeft steeds een goeden naam gehad. Vandaag smullen de jongens aan de snert. Gister deden ze het aan nasi goreng (al zat er gort voor rijst in). Eergisteren was de rotmok fijn, vertellen ons de matrozen. Trouwens, zij hoeven ons dat niet te zeggen. De gasten hebben het al ruimschoots ondervonden aan de officierstafel, waar, - en dit is een teken, dat de marine voor hoog en laag gelijkelijk zorgt - dezelfde pot wordt gegeten als aan de bakken. Het scheepsvolk is zeer gemengd. De tijd, dat de marine haar personeel bijna uitsluitend haalde uit Nieuwediep en uit de vissersplaatsen, is voorbij. Je hoort veel de schelle tongval van Friezen en de afgebeten uitgang van Groningers, maar ook het smeuië dialect van Limburg. En daarnaast zijn er kleurlingen, donkerder dan je vóór de oorlog op de vloot zag. Toen waren er Ambonezen en Javanen, thans stappen er roetzwarte negers rond. Dit komt doordat de marine in '40—'45 in Suriname personeel geworven heeft. Ze komen best sloop

voor hun werk, deze donkere jongens en ze zijn niet onaardig ook. Met sommige van hen hebben we lang en gezellig gepraat als ze te roer of op de uitkijk stonden. En het is haast beschamend, dat de Surinamers na het stiltefluitje hun handen vouwen en de ogen sluiten, terwijl er onder de blanke jongens uit het Christenland zijn, die, naar het schijnt, het gebed niet nodig vinden.

9 October. De depressie is snel voorbijgetrokken. Opnieuw zon en een zeer wijd zicht met scherpe horizon. Het is nu net de Javazee, zeggen de officieren, die het varen in de tropen kennen. We komen " weer in de loggervloot en het lijkt er, of de „Johan Maurits" een kloek is te midden van haar kuikens. Van alle kanten komen schepen met twee vlaggen op ons af en, omstreeks de middag, dobberen er vijf loggers om ons heen. De matrozen in de jol hebben druk werk met van het ene schip naar het andere te roeien en de dokter en zijn helper moeten naar een aantal bedpatiënten en houden daarna een lange poos kliniek aan boord. Maar er zijn meer patiënten dan enkel mensen: er zijn ook zieke radio's. Drie loggerschippers vragen hulp, omdat hun zendtoestel niet werkt. Ons radiopersoneel gaat naar de loggers. De hele dag gaat heen met hulp verlenen. De navigatielichten zijn al op, voordat de laatste logger ons verlaat. Dan zijn de zieke radio's weer beter en met de zieke mensen gaat het goed. De meeste lopen met witte lappen om de armen — want het grootste deel van de patiënten had infecties aan de handen opgedaan bij het haring kaken — en zijn naar hun eigen schip teruggegaan. Een aantal blijft bij ons aan boord. De ziekenboeg is meer dan vol. Er zijn er een paar met ernstige abcessen aan armen en benen en één heeft longontsteking. Met veertig graden koorts is hij bij ons aan boord gedragen. Dank zij penicilline is de temperatuur thans weer normaal. Een dag als deze laat je zien hoe goed en nuttig het werk van de marine voor de vissers is. En de dankbaarheid der vissers ligt uitgestald op het achterdek. Een zilveren berg van haring. Er wordt gebakken en gerookt. Bij het middagmaal en bij het „theewater" zal er morgen en overmorgen haring zijn. En omdat men zelfs van het allerbeste op een moment teveel kan krijgen zijn enkele grote vaten vol gemaakt en dichtgekuipt. Als straks de visserijinspectie afgelopen is zal er op de „Johan Maurits" geen gebrek aan pekelharing wezen. De avond brengt een aangrijpend slot aan dezen mooie dag. Wij zien het Noorderlicht. De zwarte horizon wordt licht. Er schieten stralen als zoeklichtbundels naar omhoog. Rood en rossig wordt de lucht. „De hemelen vertellen Gods eer en het lucht verkondigt Zijner handen werk!"

10 October. We gaan op huis aan. Voor de laatste maal varen we dwars door de haringvloot. Geen schip heeft meer twee vlaggen op. Blijkbaar is de

hulp, die wij van maandag tot donderdag geboden hebben, genoeg geweest. Het wonderlijke jaar 1947 heeft vreemde tegenstellingen. In het „barre Noorden" scheen het midzomer. Toen we in de kleine, open jol naar de loggers roeiden, kregen we hét in ons wollen zeiljak haast te warm. Nu we naar het „zoele Zuiden" gaan, huiveren we op de brug in den killen wind, die opgestoken is. De Jantjes vlassen op het verlof, dat hun dit weekend staat te wachten. De bonte baadjes zijn gewassen en wapperen aan de lijn. In het volksverblijf glijden strijkbouten over braniekragen en over broeken, waarin de vouw haarscherp moet zijn, als Janmaat bij zijn vrouw of bij zijn meisje komt. In het washok bruisen de sproeiers en wassen hete douches alle teer en olie van de lijven weg. Op de brug zoekt men naar het lichtschip dat de geul merkt, die dwars door de grote mijnevelden uit de oorlog is geveegd. Komend uit het ruime sop, terwijl de radiopeiling afwijkt van het gegist bestek en het zicht beperkt is, valt het niet mee die geul te vinden. De commandant de verlaat de brug niet, zelfs niet voor het afscheidsmaal der gasten. Eerst moet het lichtschip aangelopen zijn.

11 October. Als we wakker worden, pinkelt achter de patrijspoot de boei van het Molengat. Bij het opstaan zijn de duinen van Texel vaag te zien. Als we op de brug komen, doemt het silhouet van het geschonden Nieuwediep uit de morgennevels op en vlak daarop laat het fregat het anker vallen op de ree.

We zijn thuis. Het was een mooie trip, die ons in kennis bracht met, fraai vredeswerk van de marine, waarvan het Nederlandse volk maar weinig weet.